

KOŁA NAUKOWE WE WROCŁAWSKIM ŚRODOWISKU AKADEMICKIM

Wstęp

Spośród współczesnych form kształcenia w wyższych uczelniach najbliższe tej idei jest seminarium uniwersyteckie i koło naukowe w swojej pracy merytorycznej. Dlatego pisząc o wrocławskim środowisku akademickim, nie można było pominąć kół naukowych.

Liczba świadectw na temat działalności studenckich kół i towarzystw naukowych we wrocławskim środowisku akademickim jest niewielka. Redaktor *Księgi Jubileuszowej 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995* zauważał: „Istotnym niedostatkiem *Księgi* jest brak opisu warunków życia studiującej w Politechnice młodzieży i jej aktywności akademickiej, kulturalnej, sportowej i turystycznej. Zabrakło jednak autorów, którzy opisaliby organizacje naukowe studentów ... działania samorządu studenckiego i organizacji studenckich ... osiągnięcia różnych grup twórczych ... sportowych ... i turystycznych”.

Autorów i opracowań dotyczących całego środowiska brakuje do dnia dzisiejszego. Prośba o pomoc w przygotowaniu niniejszego tekstu, skierowana do uczelni, które współtworzyły historię naszego środowiska, nie pozostała jednak bez echa. Nadesłane opracowania i publikacje znacząco nasświetliły i zilustrowały faktami historię kół naukowych.

Okres pionierski

Pierwszą organizacją grupującą studentów, a ściślej mówiąc przyszłych studentów, która powstała we Wrocławiu w 1945 r., była Straż Akademicka, powołana do strzeżenia majątku wyższych uczelni. Szybko ujawniła się konieczność powołania również organizacji, które zajęłyby się bytem materialnym przyszłych studentów, jako że władze Uniwersytetu i Politechniki i tak były ponad miarę obciążone zadaniem przejmowania i uruchamiania uczelni. Taką organizacją, wyłonioną we wrześniu 1945 r., była Bratnia Pomoc Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Utworzenie Bratniej Pomocy było przeniesieniem doświadczeń z okresu przedwojennego, w którym ta samopomocowa organizacja studencka odegrała znaczącą rolę w polskich uczelniach wyższych.

Organizując swoje życie społeczne, młodzież zaczęła się skupiać w formy znane sprzed wojny. Taką formą były również koła naukowe. Ich początek w Polsce wywodzi się od Towarzystwa Fizyczno-Matematycznego, powołanego w maju 1805 r. na Uniwersytecie Wileńskim, jako studenckie towarzystwo naukowe wzorowane na podobnych zrzeszeniach ludzi nauki. Upowszechnienie kół naukowych na polskich

uczelniach datuje się na lata 80. XIX w., kiedy zaczęły powstawać pierwsze tego typu organizacje studenckie na UJ i UJK we Lwowie. W okresie międzywojennym koła naukowe działały na wielu polskich uczelniach, w tym na Politechnice Lwowskiej.

O początkach kół naukowych w powojennym Wrocławu pisze Roman Kaleta: „Kiedy jesienią 1945 r. ruszyły nasze wrocławskie uczelnie, studenci poszczególnych wydziałów zaczęli organizować koła naukowe, ustalając ich zakres pracy zgodnie z kierunkiem studiów. Nie skłamię, jeśli powiem, że jednym z pierwszych kół, a bodajże nawet inauguracyjnym kołem, było Koło Polonistów, założone w listopadzie 1945 r. Inne ukonstytuowały się dopiero na przestrzeni 1946 r., np. Koło Przyrodników w styczniu 1946 r., Matematyczno-Fizyczne – w lutym, Chemików – także w lutym, Historyków pod koniec roku akademickiego – bo w czerwcu 1946 r., Filozofów dopiero w marcu 1947 r.”

Najbardziej aktywną działalnością poszczycić się może Koło Medyków, które powstało w kwietniu 1946 r., kiedy to wyłoniono zarząd i sprecyzowano ściśle cel pracy. Właściwie jednak początek koła stanowi Grupa Medyczna Akademickiej Straży Uniwersyteckiej. Grupa ta strzegła z bronią w rękę obiektów uniwersyteckich i klinik. Utworzona jesienią 1945 r. kolumna robocza przyczyniła się w dużej mierze do przyspieszenia pracy naukowej swojego wydziału przez usunięcie gruzów, porządkowanie klinik, krycie dachów, przeprowadzenie inwentaryzacji majątku klinik. Z czasem działalność koła zatacza coraz szersze kręgi, wspólnie z War-

Legitymacja członkowska Koła Naukowego Hutników

Tab. 45. Koła naukowe we wrocławskim środowisku akademickim w okresie pionierskim

Lp.	Nazwa koła naukowego	Data powstania	Uczelnia
1.	Polonistów (i Sławistów)	listopad 1945	UiPWr*
2.	Przyrodników	styczeń 1946	UiPWr
3.	Matematyczno-Fizyczne	luty 1946	UiPWr
4.	Chemików	luty 1946	UiPWr
5.	Medyków	kwiecień 1946	UiPWr
6.	Farmaceutów	1946	UiPWr
7.	Studentów Inżynierii	kwiecień 1946	UiPWr
8.	Mechaników	1946	UiPWr
9.	Hutników	1946	UiPWr
10.	Elektryków	1946	UiPWr
11.	Prawników	1946	UiPWr
12.	Historyków	czerwiec 1946	UiPWr
13.	Geografów	grudzień 1946	UiPWr
14.	Filozofów	marzec 1947	UiPWr
15.	Księgowych	1947	WSH**
16.	Ekonomistów i Geografów	1948 (1947?)	WSH

* Uniwersytet i Politechnika Wrocławska.

** Wyższa Szkoła Handlowa.

szawskim Kołem Medyków przyczyniło się ono bowiem do założenia Ogólnopolskiego Związku Akademickich Stowarzyszeń Medycznych.

W ramach koła rozwija pracę dwanaście sekcji, m.in. sekcja utrzymująca antykwariat, gospodarcza, imprezowa, odbudowy świetlicy, personalna, pracy, pośrednictwa pracy, wydawnicza i zagraniczna. Sekcja naukowa dysponuje biblioteką (300 tomów), urządza repetytoria (np. z anatomii opisowej) dla studentów I roku, organizuje odczyty.

Ważną rolę spełnia sekcja oświatowa. Ma ona na celu podniesienie higienicznego poziomu życia robotników i chłopów, walkę z alkoholizmem, chorobami wenerycznymi itp. Zadaniem jej jest zbliżyć medyków do świata pracy. W tym celu sekcja wysyła swoich ludzi w teren. W ciągu kilku miesięcy medycy wrocławscy wygłosili w świetlicach wrocławskich fabryk 25 referatów. Sekcja zagraniczna nawiązuje kontakty z medykami innych krajów. Koło utrzymuje nić współpracy z medykami budapeszteńskimi, z Kołem Studentów Polskich w amerykańskiej strefie okupacyjnej Niemiec we Frankfurcie, z medykami radzieckimi, szwajcarskimi i czeskimi, prowadzi korespondencję nawet z medykami australijskimi, którzy bardzo interesują się Polską i – jak zaznaczyli w jednym z listów – wszystkimi krajami egzotycznymi (sic!). W okresie późniejszym Koło Medyków nawiązało kontakty z medykami Francji i Jugosławii.

Sekcja wydawnicza wydaje 12 skryptów: z chemii organicznej, patologii ogólnej i doświadczalnej, epidemiologii, mikrobiologii, laryngologii i in. Księgarnia i antykwariat rozprawdzają własne wydawnictwa, pośredniczą w sprzedaży komisowej książek naukowych. W ciągu czterech miesięcy swojej działalności antykwariat sprzedał ponad 1500 książek, skryptów i innych pomocy naukowych.

Pewne *novum* na terenie kół naukowych stanowi zorganizowana przy Kole Medyków sekcja pracy. Zadaniem jej jest koordynowanie godzin pracy z Bratniakiem. W razie potrzeby członkowie koła są używani do zajęć na pod-

stawie pisemnego wezwania. Jest to sekcja tymczasowa. Jej założeniem było przekonać medyków, że pracując dla koła pracują dla siebie.

Inny charakter miała sekcja pośrednictwa pracy, której zadaniem było wyszukiwanie dla potrzebujących kolegów pracy zarobkowej, związanej ze studiami medycznymi. Dostarczała ona prelegentów do różnych akcji, np. Dni Przeciwigruźliczych itp.

W owym czasie, tj. w 1946 r., przeciętnemu mieszkańcowi Wrocławia i studentowi innego wydziału najlepiej znana była praca sekcji imprezowej. Zabawy, zwłaszcza słynne „Śledzie u Medyków”, były zawsze imprezami udanymi i cieszyły się liczną frekwencją publiczności.

Koła pomagały na różne sposoby w organizowaniu uczelni, np. członkowie Koła Mechaników brali czynny udział w poszukiwaniu na terenie kraju i pozyskiwaniu profesorów i wykładowców do przedmiotów specjalnościowych. Wielu profesorów przyznawało, że to właśnie studenci przekonali ich do celowości podjęcia pracy na Politechnice Wrocławskiej.

Ta różnorodność celów działania ówczesnych kół była zapewne przyczyną, dla której pisząc o Kole Polonistów R. Kaleta zaznaczył, że „Koło Polonistów posiada charakter naukowy”. Cechę naukowości można dostrzec także w opisach innych kół: Historyków, Filozofów, Przyrodników, Geografów, Koła Matematyczno-Fizycznego. Przejawiała się ona w przygotowywaniu referatów na zebrania i zjazdy kół naukowych oraz odczytów, także dla publiczności spoza koła, organizowaniu wycieczek o charakterze studialnym, związanych z obszarem zainteresowań koła (np. Koło Inżynierii – do kamieniołomów drogowych, Koło Przyrodników – na wrzosowiska i torfowiska, sekcja dziennikarska Koła Polonistów – do drukarni i redakcji pism, Koło Mechaników – do zakładów przemysłowych).

Warto zauważyć, że w żadnej z wymienionych wyżej nazw kół z okresu pionierskiego nie występuje przymiotnik „naukowe”. W istocie były to chyba przede wszystkim stowarzyszenia studentów studiujących na określonym wydziale, a ich celem działania było wszechstronne uzupełnienie tego, co uczelnie mogły dać wówczas studentom. Odbływały się wykłady i inne zajęcia dydaktyczne, ale brakowało obsady profesorskiej na specjalnościach – wobec tego koło sprowadzało profesorów, brakowało podręczników – koło drukowało, rozpowszechniało, udostępniało skrypty, studenci poszukiwali środków do życia – koło pomagało w znalezieniu pracy. Było też prospołeczne nastawienie, gotowość do nieodpłatnej pracy dla swojego środowiska.

Koła naukowe tego okresu ze względu na spełniane funkcje zrzeszały znaczną część studentów wydziału, na którym działały. Koło Historyków zaraz po swoim powstaniu w 1946 r. liczyło 112 członków. Koło Geografów zorganizowane w grudniu 1946 r. już w krótkim czasie liczyło 76 członków. W ciągu roku liczba członków Koła Matematyczno-Fizycznego wzrosła do 170, rekrutujących się nie tylko ze słuchaczy Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, ale także z innych wydziałów. Po upływie półtora roku Koło Inżynierii liczyło już 320 członków. Na przykład pierwsze powstałe w WSH Naukowe Koło Księgowych, na początku 1948 r. liczyło ok. 1000 członków, tj. ponad 1/3 wszystkich studentów.

Jego popularność była zarówno efektem rozbudzonych aspiracji intelektualnych młodzieży, która chciała pogłębić wiedzę teoretyczną w dziedzinie rachunkowości, jak i współpracy członków koła z praktyką gospodarczą, co umożliwiało zdobywanie doświadczenia zawodowego.

Zaangażowanie studentów w działalność naukową nie zawsze przyjmowało formę zorganizowaną w postaci koła naukowego. Na przykład w zakładach i katedrach AM zawsze pracowali studenci. Zaangażowanie studentów, najczęściej jako wolontariuszy, było początkiem działalności studentów w ruchu naukowym.

Podsumowując pionierski okres działalności kół naukowych we wrocławskim środowisku akademickim, można stwierdzić, że koła prowadziły wielokierunkową działalność, uzupełniając możliwości uczelni w zakresie dydaktyki i opieki nad studentami. Główne cele to samopomoc studencka oraz wzbogacanie wykształcenia, w tym poprzez działania o charakterze naukowym, a także zdobywanie uprawnień poza uczelnią. Występował wysoki stopień przynależności studentów do kół. Podstawą działania była daleko idąca autonomia: samorządność, samodzielność i samowystarczalność. Koła uczestniczyły we współpracy krajowej i międzynarodowej oraz były jej organizatorami.

Czasy stalinowskie

Żywo rozwijający się w latach 40. na wrocławskich uczelniach studencki ruch naukowy nie znajdował akceptacji władz politycznych. Oskarżano go o niedostateczne rozwijanie „humanistyki marksistowskiej” w konfrontacji z „cofającymi się relikdami metody idealistycznej”. Studentów WSH w jednym z ministerialnych sprawozdań charakteryzowano jako politycznie nieuświadomionych, wśród których żadna „akcja wychowawcza w duchu pozytywnym nie jest prowadzona”. W prasie zaś ukazywały się oszczerce artykuły zniesławiające dobre imię studentów i pracowników uczelni. W maju 1947 r. na łamach „Naprzodu Dolnośląskiego” ukazał się tekst pod znamienym tytułem „W WSH we Wrocławiu pokutuje duch ONR”, w którym określono studentów mianem „niewybrednych cymbałów”.

Kres rozwijającemu się naukowemu ruchowi studenckiemu położyła stalinizacja życia społecznego. Władze polityczne wyznaczyły mu zadanie „walki z dogmatyzmem, szkolarstwem, talmudyzmem, walki o nowy, twórczy, socjalistyczny stosunek do nauki, o nowe oblicze przyszłego specjalisty”. Członków kół naukowych miał cechować, jak ujął to Józef Altman, „bezkompromisowy stosunek do ideologii burżuazyjnej”. Rozwojowi naukowego ruchu studenckiego nie sprzyjało także drakońskie zaostrzenie dyscypliny studiów i rozbudowa programów nauczania, zwłaszcza o przedmioty indoktrynacyjne. W Wyższej Szkole Ekonomicznej tygodniowy plan zajęć obejmował przeszło 40 godzin tygodniowo. Opuszczenie 4 godzin w semestrze bądź dwukrotne spóźnienie się na zajęcia w miesiącu skutkowało wezwaniem przed oblicze komisji dyscyplinarnej, która dysponowała rozległym katalogiem kar od upomnienia, przez szczególnie dotkliwe wstrzymanie pomocy materialnej, aż do skreślenia z listy studentów. Studiowanie bez popadnięcia

w kolizję z tym restrykcyjnym regulaminem było bardzo trudne. Od października 1950 r. do lutego 1951 r. relegowano z uczelni 56 osób, a 323 ukarano dyscyplinarnie. By wcielić w życie „socjalistyczną dyscyplinę studiów” powołano „Brygadę Lekkiej Kawalerii” dla zwalczania „bumelanctwa”, nazwiska opornych wywieszano na tablicach ogłoszeń i „opisywano w gazetkach ściennych”.

Zaraz po upaństwowieniu uczelni w 1950 r. zlikwidowano także istniejące wcześniej koła naukowe, przejmując ich majątek. Tworzony na nowych zasadach studencki ruch naukowy był kopią rozwiązań przyjętych na uczelniach Związku Radzieckiego. Zalecono powoływanie tzw. studenckich towarzystw naukowych, które były zbiurokratyzowanymi strukturami skupiającymi koła naukowe tworzone przy katedrach i instytutach. Szczególną wagę przywiązywano do kół tworzonych przy katedrach podstaw marksizmu-leninizmu i ekonomii politycznej. Ich celem miało być zgłębianie spraw przejścia do socjalizmu, od socjalizmu do komunizmu, spraw teorii poznania, prawa wartości w ustroju socjalistycznym itp. Formą aktywności kół naukowych była typowa dla ówczesnych czasów akcyjność, maskująca powszechną wówczas bierność środowiska studenckiego. W maju 1953 r. zorganizowano pierwszą Studencką Konferencję Naukową. Jej hasłem przewodnim były tezy zawarte w pracy Stalina *Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR*. Warunki polityczne i społeczne nie sprzyjały rzetelnym badaniom. Warto zatem podkreślić, że mimo presji 100 osób w ogóle zrezygnowało ze złożenia pracy. Druga konferencja odbyła się w maju 1954 r. Tym razem poświęcona była problemom obniżki kosztów własnych w przemyśle spożywczym. I tym razem przebiegała ona przy małym zainteresowaniu samych studentów.

Podsumowanie tej konferencji, czytane z dzisiejszej perspektywy, wskazuje przyczyny oporu studentów przed udziałem w niej: trudnością tego okresu było wdrożenie studentów do pracy nad samodzielnym opracowaniem referatów i ich doskonaleniem. Stosowano przy tym dość często krytykę i samokrytykę, jak również perswazję, w tym celu, aby studenci doskonalili referaty i nie rezygnowali z udziału w konkursie. Gorzej było z opracowaniem referatów zespołowych. Większość uważała, że ich referaty indywidualne są dobre, że opracowanie zespołowego referatu jest niemożliwe. Trzeba było zwalczać te nastroje, zachęcać studentów do zespołowych form pracy, studencką konferencją mało interesowali się sami studenci, organizacje młodzieżowe, a cały ciężar pracy organizacyjnej przypadł pracownikom nauki. Inicjatorem tej konferencji była organizacja polityczna – ZMP, a jej realizatorami pracownicy uczelni. Wymuszana zespołowość pracy i stosowanie różnych form nacisku na autorów referatów budziło sprzeciw, który przybierał formę bierności lub wykręcania się od udziału w konferencji i ogólnie od działalności naukowej studentów według ówczesnych wzorców.

W sytuacji politycznej, w której władza narzucała zideologizowane oblicze studenckiej działalności naukowej i próbowała je wtłoczyć w totalitarystyczną, zbiurokratyzowaną strukturę organizacyjną, o której pisano, iż „STN jest w tej chwili obok nauczania programowego jedyną słuszną formą uzupełniającą proces wdrażania studentów do samodzielnego uczenia się i do samodzielnej pracy naukowej”, ocena stanu

rzeczywistego znalazła się w wypowiedzi późniejszego rektora PWR, prof. Zygmunta Szparkowskiego, na naradzie w Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego w listopadzie 1953 r.: „Politechnika Wrocławska z dotychczasowej pracy na terenie kół naukowych zdobyła pewne doświadczenia; mianowicie tam, gdzie kierownik katedry podchodzi z sercem do tej pracy, tam, gdzie katedra pracuje naukowo, praca kół naukowych stoi bardzo dobrze”.

Na tej samej naradzie prof. Tadeusz Mikulski w obszernej wypowiedzi przedstawił uwagi i spostrzeżenia, odnoszące się do Koła Naukowego Polonistów UW. Z całego tekstu wypowiedzi przebija się pozytywistyczny imperatyw poszukiwania pożytecznego społecznie rozwiązania niezależnie od aktualnych warunków. W owym okresie centralnego planowania i kierowania podkreślił znaczenie i wartość inicjatywy młodzieży w sprawdzonych formach kształcenia uniwersyteckiego: „Trzeba jednak z wielkim naciskiem i z prawdziwą satysfakcją powiedzieć, że zarówno energia, jak i inicjatywa umysłowa młodzieży pojawiała się, a niekiedy wybuchała w życiu seminarium uniwersyteckiego”. Jako przyczynę kryzysu Koła Naukowego Polonistów wskazał reformę nauczania uniwersyteckiego z 1949 r. Analizując możliwość ożywienia pracy w kole naukowym, dostrzegał znaczenie wewnętrznej motywacji studentów, a także potrzebę określenia roli koła wobec roli seminarium. Ponadczasowy jest przedstawiony w tej wypowiedzi postulat: „koło naukowe musi oprzeć swoją działalność na bardzo organicznej, codziennej współpracy kadry naukowej, samodzielnej i pomocniczej, i młodzieży. Dotychczasowa obojętność, która nieraz występowała w stosunkach między profesorem i asystentem a kołem naukowym musi zniknąć na zawsze”.

Z dala od polityki i konferencji na temat roli i znaczenia kół naukowych toczyło się życie kół w katedrach i zakładach. Zainteresowania studentów i przychylne nastawienie nauczycieli akademickich tworzyły odpowiedni klimat: koła te zajmowały się pogłębianiem wiedzy kierunku studiów. Organizowano spotkania dyskusyjne i seminaria, wygłaszano referaty. Koła sprzyjały też nabywaniu umiejętności praktycznych przez różne formy majsterkowania, jak radioamatorstwo, ale nie tylko to. Za pośrednictwem tych kół, a także katedr, nabywano różnego rodzaju elementy elektroniczne, zarówno nowe z bieżącej produkcji, jak i wycofywane z produkcji, a początkowo nawet stare materiały poniemieckie. Z tych materiałów konstruowano nie tylko urządzenia radiotechniczne do indywidualnego użytku, ale także sprzęt telekomunikacyjny, jak na przykład centralę telefoniczną w akademiku, czy tamże system radiofonii przewodowej.

Lata 60. i 70.

W pierwszej połowie lat 60. na wielu uczelniach wystąpiło ożywienie ruchu naukowego studentów, powstawały także nowe koła. W odróżnieniu od pierwszego, powojennego okresu, koła te nie zajmowały się sprawami socjalnymi, pomocami dydaktycznymi itp. Były one ukierunkowane na pogłębianie wiedzy, kultywowanie zainteresowań oraz pracę naukową. Koła naukowe, podobnie jak wszystkie organizacje studenckie, działały pod nadzorem politycznym PZPR, sprawowanym

za pośrednictwem ZSP. Zrzeszenie Studentów Polskich od powołania na I Kongresie Studentów Polskich w 1950 r. sprawowało opiekę i ponosiło odpowiedzialność za ich pracę.

Na początku lat 60. działały w WSE dwa koła naukowe: ekonomistów z sekcjami ekonomiki przemysłu i ekonomii politycznej oraz technologów z sekcjami technologii i matematyki. Ważnym aspektem działania ówczesnych kół była współpraca z praktyką gospodarczą, m.in. sekcja matematyki wykonywała prace badawcze dla zakładów przemysłu terenowego, sekcja technologii wykonywała badania nad wykorzystaniem ścieków przemysłowych, a sekcja ekonomiki przemysłu prowadziła badania nad spółdzielczością pracy. Z biegiem lat liczba studenckich kół naukowych rosła. Ich powstawanie było efektem zainteresowań naukowych studentów, ale również presji politycznej. W 1962 r. powstało Studenckie Koło Naukowe Finansów, 1965 Rachunkowości, 1966 Ekonomiki Handlu i Usług, 1967 Ekonomiki Rolnictwa, 1969 Chemików i Ekonometrii. W latach 70. działało już kilkanaście studenckich kół naukowych: ekonomii politycznej, informatyki, planowania i polityki ekonomicznej, turystyki, gospodarki miejskiej, ale także nauk politycznych oraz filozofii i socjologii marksistowskiej. W sumie koła te zrzeszały około 10% studentów.

Również dla AWF przełomowym momentem w rozwoju tego ruchu były jednak lata 60. W roku 1965 zorganizowana została I Ogólnopolska Sesja Naukowa Studenckich Kół Naukowych. Organizatorem tej sesji była warszawska AWF. W październiku 1965 r. powstało Studenckie Koło Naukowe WSWF we Wrocławiu. Już w następnym roku Studenckie Koło Naukowe AWF było organizatorem II Ogólnopolskiej Konferencji Studenckich Kół Naukowych. Konferencja ta zakończyła się dużym sukcesem studentów tej uczelni (I miejsce w punktacji ogólnej). Na szczelnie uczelnianym studenckim ruchu naukowym był zorganizowany w formie Studenckiego Towarzystwa Naukowego, któremu podlegały koła naukowe. Władze uczelni wyznaczały kuratora STN. Poszczególne koła miały swoich opiekunów. Na niektórych uczelniach, jak np. na Politechnice, organizacja była bardziej zdecentralizowana. Koła miały autonomię, działały w ścisłym związku z radami wydziałowymi ZSP, podobnie kuratorzy działali z ramienia wydziałów.

W 1969 r. władze PWR zainicjowały formy opieki nad najzdolniejszymi studentami, które dzisiaj zostałyby nazwane kształceniem elitarnym. Powstał wówczas Program Talent, w którego ramach uzdolnieni studenci odbywali studia według indywidualnego programu, a ostatni rok studiów i praca dyplomowa były dla nich początkiem studiów doktoranckich. Utworzono także Stowarzyszenie Naukowe Studentów, które w połowie lat 70. uzyskało rangę drugiej po SZSP pod względem znaczenia organizacji studenckiej na uczelni. SNS zajmowało się różnymi formami studenckiej aktywności naukowej, a także uzyskiwaniem środków na organizację obozów naukowych. Działały również koła niezrzeszone w SNS.

Główną formą aktywności kół naukowych w ciągu roku akademickiego były seminaria, na których prezentowano referaty studentów albo zaproszonych pracowników naukowych, w czasie wakacji organizowano obozy uczelniane

i ogólnopolskie, grupujące uczestników z różnych środowisk akademickich na pewnej wspólnej zasadzie tematycznej.

Ważnym forum prezentacji prac badawczych studentów były konferencje uczelniane bądź międzyśrodowiskowe, ogólnokrajowe i międzynarodowe. Pierwsze uczelniane seminarium odbyło się w roku akademickim 1963/1964 i było poświęcone rozwojowi społecznemu i gospodarczemu Dolnego Śląska w XX-leciu PRL. Odtąd odbywały się one co roku. W 1970 r. z inicjatywy Koła Technologów wrocławska uczelnia była gospodarzem ogólnopolskiego seminarium naukowego, w 1974 r. podobne spotkanie zorganizowało Koło Informatyków, w 1976 r. Koło Rachunkowości i Ekonometrii, w 1979 r. Koło Ekonomii Politycznej. Duży rozgłos nadano zorganizowanej w 1975 r. przez Koło Filozofii i Socjologii Marksistowskiej Międzynarodowej Sesji Studenckich Kół Naukowych nt. Dialektyki rozwoju socjalizmu. W spotkaniu wzięli studenci m.in. z Kijowa, Leningradu i Bratysławy. Ważnym aspektem studenckiej aktywności naukowej była także działalność publikacyjna. W latach 1976–1980 ukazywały się m.in. specjalne zeszyty naukowe zawierające najciekawsze opracowania.

Bardzo duża grupa studentów pod przewodnictwem Kuratora STN uczestniczyła w Ogólnopolskich Studenckich Konferencjach Naukowych zorganizowanych: w Szczecinie w 1963 r., w Krakowie w dniach 19–21 lutego 1964, w Konferencji zorganizowanej dla uczczenia 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego, w Łodzi – w listopadzie 1964 r. i dwukrotnie we Wrocławiu w listopadzie 1965 r. i 14 maja 1966 – Konferencji Ogólnopolskiej Kół STN Akademii Medycznych, dla uczczenia 1000-lecia Państwa Polskiego, oraz w Warszawie w listopadzie 1966 r.

Upowszechniły się również obozy naukowe. Uczestniczyła w nich duża grupa studentów niemal ze wszystkich Kół STN poszczególnych katedr i zakładów. Studenci starszych lat, podzieleni na grupy wg podstawowych specjalności lekarskich, udzielali porad ludności zamieszkanej w najbliższych okolicach, a wieczorem wygłaszali, ciesząc się dużą frekwencją, prelekcje o tematyce popularnonaukowej.

Powstawały wówczas także nowe formy udziału studentów w pracy naukowej, wzbogacające tradycyjne działania koła naukowego. Spadkobiercą Koła Matematyczno-Fizycznego Studentów Uniwersytetu i Politechniki, powołanego na początku 1946 r., jest działające przy Instytucie Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Wrocławskiego Koło Naukowe Fizyków. Trzech członków tego koła uczestniczyło zimą 1965 r. w Zimowej Szkole Fizyki Teoretycznej w Karpaczu, organizowanej co roku przez IFT UW. Aby udział studentów nie był wyłącznie bierny, KNF postanowiło zorganizować własną imprezę towarzyszącą Szkole Zimowej, swoisty rodzaj obozu naukowego.

I tak w 1966 r. narodziły się Przedszkola Fizyki Doświadczalnej i Teoretycznej. Tu student, znający z wykładów spójną strukturę zdawałoby się ukończonego już gmachu fizyki, spotyka się z nieznanymi, nie tylko sobie, problemami, z białymi plamami na mapie fizyki. Najczęściej tylko bezpośredni i szeroki kontakt z twórcami wielkiej fizyki i z ich pracami daje właściwy obraz żywej fizyki współczesnej. I nie zawsze może zastąpić to choćby najlepiej napisana książ-

ka popularnonaukowa. Wrocławscy fizycy znaleźli receptę – dzięki odbywającym się równocześnie w Karpaczu Szkole i Przedszkolu dali młodym adeptom fizyki z całego kraju oraz ich zagranicznym kolegom szansę takiego kontaktu.

Realizując Gierkowskie hasło jednoci moralno-politycznej narodu, w 1973 r. zjednoczono organizacje studenckie i powstała jedna organizacja, Socjalistyczny Związek Studentów Polskich. Do zadań SZSP, jako „reprezentanta całej młodzieży akademickiej”, należały również sprawy studenckiego ruchu naukowego. W 1974 r. we Wrocławiu odbył się środowiskowy Kongres Studenckiego Ruchu Naukowego. W omówieniu kongresu tak scharakteryzowano model istniejący na politechnice: „Istniejące na Politechnice Wrocławskiej Stowarzyszenie Naukowe Studentów wypracowało wspólnie z władzami uczelni model pracy z młodzieżą szczególnie utalentowaną. Model ten obejmuje wszystkich studentów, ale tworzą go głównie z myślą o utalentowanych”.

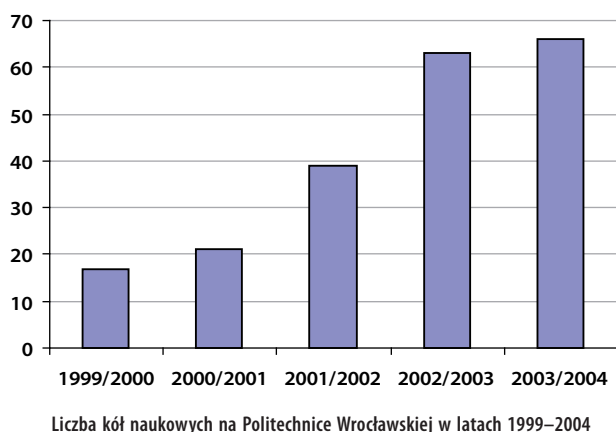
Na tle wypowiedzi kongresowych podsumowano również podstawowe problemy dotyczące tożsamości studenckiego ruchu naukowego: „Opublikowane materiały po raz kolejny świadczą o ciągłym braku ustosunkowania się studenckiego ruchu naukowego ... do trapiących ten ruch ... sprzeczności. Większość problemów podnoszona jest ze zmianą okoliczności, od wielu lat z jednakowym skutkiem: pozostają (lub nie) w pamięci, czasem w publikacjach”. Oto jak postrzegano podstawowe sprzeczności towarzyszące ruchowi naukowemu studentów: „1. Cel działania: uzupełnienie lub zastępowanie procesu dydaktycznego – poszerzenie wiedzy, rozwój ogólny, samodzielny wybór przedmiotu zainteresowań; prace społecznie użyteczne «od zaraz» – prace perspektywiczne, służące głębszemu rozwojowi ogólnemu studenta. 2. Zakres działania: organizacja o zasięgu powszechnym wśród studentów – organizacja dla najbardziej utalentowanych lub swego rodzaju hobbystów. 3. Forma organizacyjna: struktura sformalizowana o silnej organizacji członków – struktura nieformalna o luźnych powiązaniach członków. 4. Forma pracy: zespołowa praca nad tematem zadaniem – zespołowa praca nad tematem samodzielnie, świadomie wybranym; nakazowy sposób pracy w zespole kierowanym – praca «indywidualności» w zespole niekierowanym; zadania narzucone (prawie tak jak w procesie dydaktycznym) – zadania samodzielne, świadomie wybierane i realizowane w nakreślonym przez siebie zakresie”.

Z dzisiejszej perspektywy przedstawione powyżej przeciwstawienia świadczą o naturalnej różnorodności i bogactwie celów, zasięgów i form działania, występujących w studenckim ruchu naukowym.

Lata 80.

Ważną cezurę w rozwoju studenckiego ruchu naukowego stanowiło wprowadzenie stanu wojennego w grudniu 1981 r. Istniejące wówczas koła zostały zawieszone, a następnie rozwiązane. Wznowienie działalności studenckiego ruchu naukowego nastąpiło w roku akademickim 1982/1983.

Nastąpiło ono dość płynnie na uczelniach, które konsekwentnie realizowały zasadę, iż studencki ruch naukowy jest integralną częścią procesu kształcenia prowadzonego w szkołach wyższych. W skali całego kraju dotyczyło to w głównej

mierze uczelni medycznych i wychowania fizycznego. W tych uczelniach działalność naukową studentów prowadzono w strukturze Studenckiego Towarzystwa Naukowego, a władze uczelni dbały o tworzenie sprzyjających warunków dla tej działalności, przede wszystkim o zapewnienie opieki organizacyjnej i merytorycznej ze strony nauczycieli akademickich, zarówno w kołach istniejących w zakładach, katedrach i klinikach, jak i na szczeblu władz uczelni.

Wskutek tego studencki ruch naukowy we wrocławskiej AM oraz AWF osiągnął znaczące sukcesy w latach 80., mierzone zarówno liczbą kół, aktywnych w nich studentów, jak i referatów wygłaszanych, a często nagradzanych na konferencjach.

Na uczelniach, na których studencki ruch naukowy był zdecentralizowany, a równocześnie studenci masowo kontestowali system polityczny, przy czym część z nich czynnie angażowała się w działalność opozycyjną, działalność naukowa zeszła na dalszy plan. Władze uczelni bardziej koncentrowały się na stabilizowaniu sytuacji, w tym na wyciąganiu studentów z kłopotów, niż na stymulowaniu ich działalności organizacyjnej. Zanikło wówczas wiele kół naukowych, a także zaprzestano działalności organizacje uczelniane.

Po okresie stanu wojennego, na mocy Rozporządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z 10 grudnia 1982 rozpoczęła się ponowna rejestracja organizacji studenckich, do których zaliczano koła naukowe, z obowiązkiem powiadamiania ministerstwa o rejestracjach. Dnia 8 lutego 1983 na PWr zarejestrowano (a w istocie reaktywowano) Stowarzyszenie Naukowe Studentów, które jednak zostało na podstawie Pisma Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki nr DM-420/103/83 wykreślone z rejestru organizacji studenckich dnia 6 grudnia 1983.

Próba restytucji uczelnianej organizacji studenckiego ruchu naukowego nastąpiła dopiero na fali przemian u schyłku lat 80., gdy na wniosek z 15 maja 1989, ponowiony 10 stycznia 1990, z dniem 9 lutego 1990 nastąpiła rejestracja Towarzystwa Naukowego Studentów PWr.

Czasy współczesne

W okresie przemian ustrojowych i szokowej reformy gospodarczej uczelnie starały się dostosować do nowej rzeczywistości. Między innymi występowało dążenie do sta-

bilizowania sytuacji ekonomicznej poprzez odrzucanie różnych obciążeń niezwiązanych z zasadniczymi zadaniami uczelni. Nie tworzyło to klimatu sprzyjającego rozwojowi organizacji studenckich, w tym kół naukowych.

W latach 90. znacznie zwiększyła się liczba studentów. Okazało się bowiem, że w szybko rozwijającej się gospodarce pierwszej połowy lat 90. absolwenci wyższych uczelni dość łatwo znajdują nieźle płatną pracę. Dyplom wyższej uczelni stał się dobrem powszechnie pożądanym. Nawet nieco później, gdy nastąpił wzrost bezrobocia, w mniejszym stopniu dotyczyło to pracowników z wyższym wykształceniem. W rezultacie obecnie na wszystkich wyższych uczelniach w Polsce studiuje więcej osób niż w Niemczech.

Studenci zaczęli sobie jednak zdawać sprawę, że sam dyplom wyższej uczelni nie jest gwarancją dalszych sukcesów życiowych, nawet jeżeli jest to uczelnia z czołówki krajowej. Aby skutecznie konkurować na rynku pracy, trzeba się pozytywnie wyróżniać. Równocześnie na uczelniach rosły obawy przed skutkami masowości kształcenia. Jako jeden ze środków łagodzących te efekty uznano stwarzanie warunków do rozwoju indywidualnego zdolnym i pracowitym studentom w kołach naukowych.

We współczesnych warunkach zarządzania uczelniami konstatacja taka nie pociąga za sobą decyzji administracyjnej o tworzeniu kół naukowych, natomiast tworzy się warunki sprzyjające ich powstawaniu i działaniu. W rezultacie mamy do czynienia z procesem społecznym, który ma niejednakowy przebieg i tempo w różnych uczelniach, ale w ostatnich kilku latach wszędzie charakteryzuje się znaczną dynamiką.

W AM w roku akademickim 2000/2001 działało 36 studenckich kół naukowych, w roku 2001/2002 – 45, w roku 2002/2003 – 63. Duża dynamika wzrostu wystąpiła również na politechnice, gdzie w wyniku zwiększenia pomocy ze strony uczelni – finansowej i organizacyjnej – w ciągu dwóch lat potroiła się liczba kół. Największa jest liczba kół studentów w najliczniejszym środowisku uniwersytetu, gdzie jest ich 90. Również na innych uczelniach obserwuje się znaczną aktywność w tworzeniu kół. Należy dodać, że dane dotyczące liczby kół naukowych nie są w pełni porównywalne ze względu na zróżnicowaną ich organizację – na niektórych uczelniach w ramach kół działają jeszcze sekcje.

Koła naukowe spotykamy również na uczelniach artystycznych oraz zawodowych. W ASP istnieją trzy koła artystyczno-naukowe, w tym dwa międzywydziałowe i jedno katedralne. Specyfiką tych kół są m.in. plenery.

Na innych uczelniach artystycznych nie ma formalnych kół naukowych, ale studenci uprawiają pozadydaktyczną działalność artystyczną w dziedzinie muzyki lub teatru. W AMuz istnieje Akademicka Orkiestra Symfoniczna, Akademicka Orkiestra Kameralna, chór „Feichtinum”, Chór im. Stanisława Krukowskiego oraz Big-band.

W WSOWL działają koła wydziałowe z sekcjami problemowo-specjalistycznymi. Poza działalnością typową dla kół naukowych, jak udział w realizacji projektów badawczych oraz w konferencjach naukowych, występuje działalność praktyczna, ukierunkowana na doskonalenie umiejętności. Dorobek jest publikowany w zeszytach naukowych i materiałach konferencyjnych.

Tab. 46. Liczba kół naukowych w środowisku wrocławsko-opolskim na przełomie roku 2004 i 2005

Lp.	Nazwa uczelni	Liczba kół naukowych (artystyczno-naukowych)
1.	Akademia Ekonomiczna	26
2.	Akademia Medyczna	55
3.	Akademia Rolnicza	36
4.	Akademia Sztuk Pięknych	3
5.	Akademia Wychowania Fizycznego	13
6.	Politechnika Opolska	16
7.	Politechnika Wrocławska	66
8.	Uniwersytet Opolski	9
9.	Uniwersytet Wrocławski	90
10.	Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych	4

Przegląd stron internetowych, które tworzy (choć nie zawsze pamięta o aktualizacji) coraz więcej kół naukowych, daje obraz celów ich działania, a także osiągniętych rezultatów. Swoje cele, które w istocie są wspólne dla większości kół (poza określeniem dziedziny), sformułowało Studenckie Koło Naukowe – Blok Prawa Komputerowego:

„Nasze cele to: 1. pogłębianie wiedzy, rozwijanie zainteresowań i umiejętności studentów w zakresie szeroko rozumianej tematyki prawa komputerowego (prawa informatycznego, technologii informacyjnych), w szczególności zaś z dziedziny prawa ochrony informacji i dostępu do niej, w ramach szczegółowych gałęzi prawa; 2. rozwijanie i kształtowanie życia naukowego wśród studentów; 3. prowadzenie w ramach i pod kierownictwem Uczelni prac naukowo-badawczych w celu wyrobienia samodzielności badawczej; 4. promowanie Uczelni; 5. rozszerzanie, pogłębianie ogólnej wiedzy i umiejętności studentów; 6. rozwijanie międzynarodowych kontaktów i współpracy naukowej; 7. rozwijanie umiejętności organizacyjnych i interpersonalnych członków Koła; 8. integracja środowiska studenckiego i naukowego; 9. nawiązywanie współpracy z innymi organizacjami, kołami naukowymi i ośrodkami akademickimi zajmującymi się pokrewną tematyką”.

Współczesne koła naukowe nie unikają zaangażowania społecznego, prowadzą działalność charytatywną, szerzą ideę tolerancji, pracują na rzecz społeczeństwa obywatelskiego, chronią środowisko. Niektóre koła, nie mieszczące się w ramach nakreślonych dla uczelnianych organizacji studenckich przez ustawę o szkolnictwie wyższym, rejestrują się w sądzie na mocy prawa o stowarzyszeniach.

Są koła będące sekcjami naukowych lub zawodowych organizacji międzynarodowych, jak sekcja studencka SPIE (The International Society for Optical Engineering), AES (Audio Engineering Society) lub ELSA (Europejskie Stowarzyszenie Studentów Prawa). Są też koła powołane do realizacji określonych projektów, jak Mars Society lub Misje Kosmiczne Europejskich Studentów, a także realizujące wspólne projekty badawcze z partnerami z uczelni zagranicznych. Niektóre koła naukowe włączają się w działalność samorządu studenckiego, przekazując przez swoją stronę WWW informacje dla studentów wydziału o sprawach dydaktycznych.

Działalność kół naukowych charakteryzuje się bogactwem form, do których należą klasyczne spotkania klubowe, konferencje i seminaria naukowe, wyprawy, obozy, szkoły oraz warsztaty letnie i zimowe, festiwale nauki i spotkania w szkołach, konkursy (na tłumaczenia, piosenki), mecze (np. matematyczne) i gry, prowadzenie rozgłośni radiowej (w internecie), telewizji na osiedlu studenckim, radiowej sieci komputerowej dla studentów, prowadzenie stron WWW (także w językach obcych), wydawanie czasopisma elektronicznego, akcje ekologiczne, charytatywne i happeningi, wsparcie koleżeńskie przy pisaniu prac dydaktycznych, ankiety, badania opinii i sondaże, studenckie bale i juwenalia, ogniska.

Obecna organizacja działalności naukowej studentów jest zróżnicowana. AWF, podobnie jak AM, kultywuje tradycję Studenckiego Towarzystwa Naukowego, instytucji wielce zasłużonej dla ciągłości i tożsamości studenckiego ruchu naukowego na tych uczelniach. STN ma opiekuna w randze pełnomocnika rektora i m.in. organizuje konferencje naukowe dla studentów. Podstawową jednostką STN jest studenckie koło naukowe, działające przy katedrze lub klinice, która wskazuje opiekuna koła.

Na uniwersytecie działa Rada Kół Naukowych, będąca ogniwem samorządu studenckiego, za którego pośrednictwem władze uczelni finansują studencki ruch naukowy. RKN chce być ośrodkiem koordynującym i wspierającym wspólne inicjatywy kół, w tym starania o finanse z UE, odbudowując przy tym – m.in. poprzez jawność działania – zaufanie do instytucji publicznych.

Na politechnice nie ma organizacji scalającej koła naukowe. Działają one na wydziałach lub jako międzywydziałowe. Większość kół jest usytuowana przy instytutach, katedrach lub zakładach. Te jednostki zapewniają opiekę i podstawowe finansowanie; dofinansowanie ze środków przeznaczonych w budżecie uczelni na działalność studencką odbywa się za pośrednictwem Działu Studenckiego, przy czym uwzględnia się wymierny dorobek kół, liczbę członków oraz – w przypadku projektów wykraczających skalą poza wydziały – jakość projektu. Pod egidą kół naukowych politechniki opublikowano w 2004 r. ok. 200 referatów i artykułów.

Zakończenie

Rozważając, czym były i czym są dzisiaj koła naukowe, nie można odmówić trafności opinii byłego prorektora ds. studenckich PWr i opiekuna studenckiego ruchu naukowego na tej uczelni: „Koła naukowe trudno zaliczyć do organizacji. Są one przelotnym owocem kontaktów między entuzjastycznym nauczycielem a grupą studentów, których on potrafił porwać. Koło istnieje tak długo, jak długo starczy energii jego twórcy. Zanika, gdy choć na chwilę zabraknie opiekuńczego oddechu rozniecającego iskrę studenckiej inicjatywy. To naturalne – w działalności naukowej, nawet pozalaboratoryjnej, studenci są całkowicie zależni od zasobów i możliwości instytutu czy zakładu. Opiekun i inicjator pomaga zdobyć życzliwość i środki, lecz niestety często jego wysiłek nie jest zauważany i doceniany przez zwierzchników”.

Opieka nad kołami chyba nigdy i nigdzie nie dawała spe-

cialnych profitów opiekunom. Zwykle było to dodatkowe obciążenie, które dostarczało co najwyżej bezinteresownej satysfakcji z obserwowania rozwoju i sukcesów uczniów i podopiecznych. Ale opiekunowie akceptują ten stan rzeczy. Ten rodzaj nagrody, o czysto altruistycznym charakterze, jest jednym z fundamentów relacji pomiędzy mistrzem i uczniem. Opiekunów-mistrzów było wielu na naszych uczelniach. Niestety, tylko niektóre uczelnie i koła naukowe spisały swoją historię, a w tym nazwiska opiekunów i wybitnych członków.

Na PWr w okresie pionierskim koła naukowe tworzyli studenci. Prezesami kół byli: Stanisław Bartecki, Zdzisław Samsonowicz, Henryk Hawrylak, Jerzy Żołnierek, Stanisław Maciaszek, Kazimierz Banyś. Zasłużyli się także Zbigniew Piskozub, Stefan Józewicz, Edward Sucharda, Mieczysław Teisseyre, Roman Jaworski, Tadeusz Czupryn.

W AM w okresie poprzedzającym utworzenie kół naukowych studenci wdrażali się do pracy naukowej pod kierownictwem ówczesnych kierowników, doktorów, docentów i profesorów – Z. Alberta, T. Baranowskiego, A. Kleczeńskiego, T. Marciniaka, R. Arenda, A. Falkiewicza, J. i K. Czyżewskich, A. Klisieckiego, W. Jankowskiego i L. Hirszfelda. Podwaliny studenckiego ruchu naukowego z polecenia prof. Wiktora Brossa tworzył prof. Jan Słowikowski. W 1962 r. został Kuratorem Studenckich Kół Naukowych i funkcję tę sprawował do 1967 r., tj. do czasu utworzenia Rady Studenckich Kół Naukowych. Niewątpliwą zasługą doc. J. Słowikowskiego jako Kuratora STN było ożywienie działalności Kół Studenckich już działających i organizowanie od podstaw zupełnie nowych, które zaczęły powstawać w klinikach, katedrach i zakładach Wydziału Lekarskiego i Oddziału Stomatologii. Kolejnymi pełnomocnikami rektora i kuratorami byli: doc. W. Chachaj, prof. Zbigniew Rudkowski, prof. Sabina Kotlarek-Haus, prof. F. Iwańczak, prof. A. Milewicz, prof. K. Sawicz-Birkowska.

Wśród zasłużonych dla pobudzania studenckiej działalności naukowej na PWr należy wymienić prof. Wacława Kasprzaka, który jako student III roku organizował koła naukowe, a jako prorektor w 1969 r. zainicjował formy opieki nad najzdolniejszymi studentami, które dzisiaj zostałyby nazwane kształceniem elitarnym. W tym i nieco późniejszym okresie organizatorami studenckiej działalności naukowej w skali uczelni byli dzisiejsi profesorowie: Juliusz Sworakowski, Paweł Kafarski, Kazimiera Wilk, Henryk Kudela, Mieczysław Szata. Upamiętnili się na tym polu także ówcześni studenci i młodzi pracownicy: Leszek Koszałka, Jacek Hunek, Michał Bogacki, Janusz Sztajer.

W historii AWF wymienia się jako opiekuna pierwszego koła naukowego (1951) mgr. Bolesława Bułę. Obecni profesorowie Bogdan Czabański i Tadeusz Bober byli inicjatorami utworzenia w 1965 r. Studenckiego Koła Naukowego Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. W podsumowaniu 30-letniej działalności i osiągnięć studenckiego ruchu naukowego w AWF jako wyróżniających nauczycieli akademickich – opiekunów studenckiego ruchu naukowego – wymieniono także prof. Aleksandra Barańskiego, dr. Bolesława Dziedzica, prof. Zofię Ignasiak, prof. Tadeusza Koszczyca, dr. Edwarda Wlazłę, dr. Bożenę Sekitę, dr. Stanisława Maksymowicza, dr. Tadeusza Fąka, dr. Marię Monkiewicz,

dr. Kazimierza Kurzawskiego, dr. Jana Supińskiego. Listę tę należy uzupełnić o aktualnego opiekuna STN dr Annę Romanowską-Tołłoczko.

Znane jest nazwisko kuratora pierwszego koła naukowego w poprzedniczce obecnej AE – był nim dr Władysław Bartłyński. Obecnie w opiekę nad kołami naukowymi angażują się wybitni profesorowie tej uczelni, jak Bożena Klimczak, Krystyna Mazurek-Lopacińska, Bogusław Fiedor, Krzysztof Jajuga, Tadeusz Listwan i Bolesław Winiarski.

W WSOWL pełną szacunku pamięcią otaczane są nazwiska opiekunów studentów ze szkół oficerskich, których tradycję kontynuuje ta wrocławska uczelnia wojskowa: prof. Danuta Prelicz, pułkownicy dr hab. Janusz Szelka, mgr Władysław Koźmiński, prof. Ryszard Majewski, prof. Franciszek Kusiak.

Niektórzy opiekunowie prowadzą koła od dziesięcioleci, jak prof. Ryszard Natusiewicz swoich Rysowników Architektury. Studenci doceniają swoich opiekunów kół naukowych i potrafią im to okazać, jak na Konferencji Naukowej Studentów na PWr w 2003 r., gdy przyznali tytuły honorowe Złotego, Srebrnego i Brązowego Opiekuna. Wyróżnieni wówczas zostali dr hab. Sergiusz Patela, dr Andrzej Szczurek, dr Zbigniew Sroka oraz prof. Romuald Będziński. Wianuszek studentów otacza zawsze prof. Stanisława Januszewskiego, dr. Leszka Koszałkę, dr. Mariana Bogdana, dr. Ryszarda Klempousa, dr. hab. Marka Langnera, prof. Wacława A. Sokalskiego, dr. Wojciecha Skrzypińskiego, prof. Janusza Rębielaka, prof. Zofię Wilimowską.

Krzysztof Rudno-Rudziński

Bibliografia

1. J. Chumiński, *Ruch naukowy studentów Wyższej Szkoły Handlowej, Wyższej Szkoły Ekonomicznej i Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, oprac. niepublikowane, 2004.
2. *Działalność naukowych kół podchorążych w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych*, oprac. niepublikowane, WSOWF 2004.
3. B. Haus, *Doświadczenia z organizacji II Studenckiej Konferencji Naukowej w Wyższej Szkole Ekonomicznej we Wrocławiu*, „Życie Szkoły Wyższej”, 1954, nr 7–8, s. 178–181.
4. E. Kolis, *Z doświadczeń Studenckiego Towarzystwa Naukowego Politechniki Wrocławskiej*, „Życie Szkoły Wyższej”, 1954, nr 7–8, s. 182–185.
5. L. Komorowski, *Okiem Prorektora ds. Studenckich, Co się dzieje w światku studenckim? Część II*, „Pryzmat”, nr 143, czerwiec 2001.
6. A. Kulik, *Studenckie Noble*, tamże nr 175, luty 2004.
7. A. Kulik, *Trochę broker, trochę adwokat*, tamże nr 175, luty 2004.
8. Z.T. Kuźnicki, *Kongres we Wrocławiu*, „Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego” nr 5–6 (21–22), Warszawa 1975, s. 50–52.
9. T. Mikulski, *Z doświadczeń Koła Polonistów Uniwersytetu im. B. Bieruta*, w: *O pracy studenckich kół naukowych*, „Życie Szkoły Wyższej”, 1954, nr 1, s. 41–48.
10. K. Sawicz-Birkowska, *Działalność Studenckiego Towarzystwa Naukowego (STN) w latach 2001–2003*, „Ga-

zeta Uczelniana – Miesięcznik Informacyjny AM we Wrocławiu”, 2004.

11. K. Sawicz-Birkowska, *Studencki ruch naukowy*, w: *50 lat Akademii Medycznej we Wrocławiu*, Wyd. AM we Wrocławiu, Wrocław 2002.

12. Z. Szparkowski, *O pracy studenckich kół naukowych* (wypowiedź w dyskusji), „Życie Szkoły Wyższej”, 1954, nr 1, s. 62.

13. P. Timofiejuk, *Instytucjonalizacja studenckiego ruchu naukowego*, „Studencki Kwartalnik Naukowy Rubikon”, UW, 2000, nr 1–2 (8–9).

14. P.E. Tomaszewski, „Przedszkola” kuźnią kadr polskiej fizyki. W 15-lecie działalności Przedszkoli Fizyki Doświadczalnej, „Postępy Fizyki”, 1981, t. 32, z. 1, s. 303–307.

15. B. Żyłkiewicz-Żdanko, *Studencki ruch naukowy od A do Z*, „Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego”, 1975, nr 5–6 (21–22), s. 90–92.

Por. także poz. nr 35, 153, 182, 201, 218, 220 Bibliografii środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005.